

BALANSEN PER 31 DECEMBER 1950
VAN NEDERLANDSE HANDELS-EN CULTUURONDER-
NEMINGEN WERKZAAM IN INDONESIË, IN VERBAND
MET DE GEWIJZIGDE VALUTA-VERHOUDINGEN

door G. P. J. Hogeweg

Van een dertigtal Nederlandse Ondernemingen werkzaam in Indonesië heb ik uit de mij ter beschikking staande jaarverslagen nagegaan, op welke wijze zij in de jaarrekening de in de praktijk bestaande verhouding tussen de rupiah en de gulden tot uitdrukking hebben gebracht.

Tot goed begrip van dit vraagstuk is het nodig in het kort te vermelden de deviezenrechtelijke en monetaire maatregelen, die in Maart/April 1950 door de Indonesische Regering zijn genomen.

Voor het verkrijgen van buitenlandse deviezen is nodig het hebben van deviezencertificaten. Deze ontstaan uit de export, waarbij de exporteur naast en boven de tegen de officiële wisselkoers omgerekende opbrengst in rupiahs een deviezencertificaat ontvangt tot 50 % van het zo berekende provenu. Dit deviezencertificaat kan de exporteur tegen 99 % verkopen aan een bank, of als hij ook importeur is gebruiken om deviezen toegewezen te krijgen ter betaling van zijn import. Het Deviezenfonds ontvangt van de Regering een gelijk bedrag aan deviezencertificaten als de exporteur ontvangen heeft.

Er is dus op deze wijze een hoeveelheid deviezencertificaten ontstaan tot een nominaal bedrag gelijk aan de opbrengst van de export omgerekend tegen de officieel vastgestelde koersen.

Deze deviezencertificaten worden nu gekocht door de importeurs, die ze moeten inleveren om deviezen toegewezen te krijgen, ook voor betaling van diensten in buitenlandse valuta en in het algemeen voor alle remises naar het buitenland. De importeurs moeten daarvoor een gelijk nominaal bedrag aan certificaten inleveren, als het factuurbedrag in buitenlandse valuta bedraagt tegen de officiële koers omgerekend. De in 1950 geldende koopkoers is vastgesteld op 200 %.

Deze regeling komt dus hierop neer (afgezien van het kleine verschil inkoop- en verkoopkoers van de certificaten), dat de exporteur ontvangt $2 \times$ de rupiahs van tegen de officiële koers omgerekende opbrengst van zijn exporten, terwijl de importeur $3 \times$ het in rupiahs tegen de officiële koers omgerekende bedrag van zijn importen betaalt.

Het daaruit voortvloeiende verschil is ten bate van de schatkist en is op de begroting 1950 met Rp. 1175 miljoen opgenomen. Voor 1951 begroot op Rp. 2600 miljoen.

Als monetaire maatregel gold het volgende. Alle bankbiljetten boven f 2,50 werden door midden geknipt. De linkerhelften werden tegen de halve daarop gedrukte waarde in nieuw papier omgezet, de rechterhelften konden worden aangewend tot het verkrijgen van 3 % Obligaties 1950 tot parikoers. Ook de banksaldi werden gehalveerd, zodanig dat de helft op een geblokkeerde rekening werd geboekt, die ook in 3 % Obligaties 1950 moest worden omgezet. De inwisseling tegen obligaties is in 1950 niet geschied, omdat de obligaties nog niet gereed waren.

Bij het bestuderen van de balansen is mij gebleken, dat vele maatschappijen dit geblokkeerde bedrag afzonderlijk in de specificatie van de Indonesische activa vermelden, sommige met een taxatie van 30 %, an-

dere met vermelding „boekwaarde”, wat dus niets zegt, en weer andere met vermelding „à pari”. Ook trof ik balansen aan waarin van het bestaan dezer geblokkeerde gelden of obligaties niets blijkt. Een taxatie à pari komt mij niet verantwoord voor, waar in Februari 1951 een jaarlijkse aflossing door aankoop heeft plaats gehad, waarbij de koers gesteld werd op 40 %. Wat nu de opmaking van de jaarrekeningen betreft, blijkt dat in veel gevallen afzonderlijke balansen en winst- en verliesrekeningen Indonesië en Nederland werden opgemaakt, onderling verbonden door een sluitrekening. Deze vorm geeft n.m.m. wel een goed overzicht aan de aandeelhouders.

Bij de omrekening van de sluitrekening in f. zien wij weer grote verschillen in de behandeling. Een grote handelsonderneming rekent de sluitrekening om op bijna 1 : 3. Blijkbaar zijn verschillende koersen gebruikt voor verschillende groepen van activa en passiva, maar de specificatie is niet gegeven. Het zeer belangrijke koersverlies (ongeveer $2\frac{1}{2} \times$ het bedrag van het uitgegeven kapitaal) is blijkens mededeling in het verslag gedekt uit interne reserves en een deel van de winst 1950. Een resultatenrekening van de vestigingen in Indonesië is niet gepubliceerd.

Deze omrekening van de sluitrekening 1 : 3 werd in meer gevallen aangetroffen, maar ook blijkt een aantal ondernemingen de waardering van de belegging in vaste activa vóór 1950 onveranderd te laten en alleen de toevoegingen in 1950 tegen 1 : 3 op te nemen. Waarschijnlijk is men niet tot herwaardering van de vaste bezittingen in Rp. overgegaan met het oog op fiscale consequenties. Wanneer dan echter de afschrijvingen niet op vervangingswaarde in Rp. worden vastgesteld, zouden de winsten van de komende jaren onjuist berekend worden. Dit kan echter extra-comptabel gebeuren.

Ook trof ik van een belangrijke onderneming alleen een jaarrekening in f. aan, terwijl in het jaarverslag werd medegedeeld, dat de Rp. op 1/3 f. is berekend. In dit geval wordt de grootte van het koersverlies niet genoemd, maar wordt alleen medegedeeld, dat die is afgeschreven op de Surplusrekening opgenomen onder crediteuren. Een dividend werd niet uitgekeerd. De informatie voor de aandeelhouders is in dit geval dus niet volledig, ook niet omdat geen specificatie van het in Indonesië belegde vermogen blijkt.

Deze vorm van verslaglegging heb ik ook in enkele andere gevallen aangetroffen, ook bij belangrijke ondernemingen.

De behandeling van het op deze wijze berekende depreciatieverlies wordt dan soms ten laste van de reserves, (al of niet open reserves) soms ten laste van de V. & W.-rekening geboekt. In één geval was dit aanleiding tot het afsluiten van de jaarrekening met enige tonnen verlies.

Enkele Cultuur maatschappijen laten de sluitrekening à pari en motiveren dat met de mededeling, dat in Indonesië belangrijke geheime reserves aanwezig zijn. Ook het winstsaldo wordt dan à pari overgenomen en in het volgende jaar wordt 2/3 van die winst als verlies geboekt wegens transferkosten. Deze methode lijkt mij zeer aanvechtbaar, omdat een verkeerd beeld van de verteerbare winst wordt gegeven. Ook geeft de balans de feitelijke positie onjuist weer.

Sommige maatschappijen, die nog 1 Rp. gelijk stellen aan f 1,—, motiveren dat met de mededeling, dat het, nu de Rp. nog een zwevende valuta is, inopportuun geacht wordt nu reeds tot herwaardering over te gaan. Deze zijn echter in de minderheid, maar er behoort een zeer belangrijke handelsvereniging toe. Deze constateert echter dat haar op de

balans vermelde reserves ruim voldoende zijn om het koersverlies te dekken. Het inzicht in de juiste of althans benaderd-juiste balanspositie wordt op deze wijze niet verkregen.

Enkele Rubbercultuurmaatschappijen rekenen op de balans de Indonesische activa en passiva à pari in guldens. In een op de balans voorkomende specificatie los van de geldkolommen van de balans staat een berekening hoe hoog de boekwaarde van de onderneming uitkomt, als de andere activa en passiva tegen 1 : 3 worden omgerekend en op welk bedrag per beplante H.A. Het winstsaldo wordt à pari op de Nederlandse winst- en verliesrekening overgenomen en 2/3 daarvan als „Bijzondere Reserve” afgeboekt. Deze benaming geeft een zeer onjuist beeld; het is immers een koersverlies wegens transferkosten van de winst en geen reserve.

Naast de besproken vormen van opstelling van de balansen komen ook enkele voor, waarbij geen afzonderlijke Indonesische balans wordt gegeven, maar een twee kolommen balans, met de Indonesische waarden dus in een voorkolom en een groepsgewijze omrekening in f. Soms is daarbij het vaste bezit onveranderd 1 Rp. = f 1,— gebleven, ook de in 1950 daaraan toegevoegde bedragen.

Dit systeem komt mij minder overzichtelijk voor dan dat van twee afzonderlijke balansen en winstrekeningen. Bij dit laatste systeem toch komt duidelijker tot uitdrukking hoe groot in totaal het Indonesische belang is.

In de meeste gevallen is, zoals uit het bovenstaande blijkt, het saldo van de sluitrekening in de verhouding 1 : 3 omgerekend, soms met uitzondering van de oude vaste activa. Het komt mij voor, dat voor exporterende ondernemingen, gezien de in de aanhef vermelde deviezenvoorschriften, voor sommige posten een verhouding liggende in de buurt van 1 : 2 te verantwoorden zou zijn. Ook als de sluitrekening een passief saldo heeft, zou 1 : 2 te verantwoorden zijn, maar een dergelijke positie trof ik in de onderzochte jaarverslagen niet aan. Een herwaardering op vervangingswaarde van het vaste bezit en dan omrekening in verhouding 1 : 3 zou m.i. ook aanbeveling verdienen. Ik moet echter erkennen, dat daaraan veel bezwaren verbonden zijn, niet alleen in verband met de moeilijkheid van het vaststellen van die vervangingswaarde (die is toch nodig om tot juiste afschrijvingen te komen) maar ook in verband met event. fiscale gevolgen. Opmerkelijk is, dat in geen enkel jaarverslag gewezen is op de noodzakelijkheid van het vaststellen van de afschrijvingen in rupiahs op basis van de vervangingswaarde van de activa in rupiahs, ter voorkoming van het flatteren van de Indonesische winst.

De vraag is wel eens gesteld of de onderneming, die twee balansen geeft met sluitrekening onderling, wel voldoet aan art. 42 sub c van het W. v. K. Daar wordt voor de actiefzijde van de balans toch een zekere specificatie van de activa voorgeschreven. Ongetwijfeld is de in Nederlandse valuta opgestelde balans, de jaarbalans, waarop art. 42 van toepassing is en die sluitrekening komt niet in de voorgeschreven specificatie voor. Het bezwaar lijkt mij intussen formeel. Ik geloof niet, dat iemand tegen de bedoelde verslaggeving bezwaar kan maken, als de specificatie van de sluitrekening duidelijk in een afzonderlijk stuk is gegeven.

Nog een opmerking over de gevolgen van de deviezenvoorschriften is de volgende. De na het van kracht worden dezer voorschriften ingevoerde goederen werden door de aankoop van deviezencertificaten drie-maal zo hoog in prijs uitgedrukt in Rp. dan de daarvóór ingekochte goederen,

die nog onder de verhouding 1 Rp. = f 1,— betaald waren. De importeurs kregen toestemming die oude voorraden tegen de nieuwe Rp. prijzen te verkopen en maakten dus zeer hoge schijnwinsten. Immers de vervanging van deze goederen zou driemaal zo duur zijn, alleen al door de valutavoorschriften. In geen enkel verslag heb ik hierover een opmerking gevonden, maar ik vermoed, dat deze boekwinst in een aantal gevallen heeft geholpen om het koersverlies bij de omrekening van de Indonesische belegging in Nederlandse guldens goed te maken.
